

İbadeti Allah'a Has Kılmak^{1*}

1. Konunun Planı

a. İbadet Kavramı

- İbadet Nedir?
- İbadetin Gerekliliği
- İbadetin Çeşitleri
- İbadetin Faydaları

b. İbadeti Allah'a Has Kılmak

c. Kur'an-ı Kerim'de İbadetin Önemi

d. Hadis-i Şeriflerde İbadetin Önemi

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya ibadet kavramının açıklanması ile başlanır. İbadetin önemi, gerekliiği, çeşitleri , faydaları üzerinde durulur. Konuyla alakalı ayet ve hadisler okunup açıklaması yapılarak ibadetin İslam dinindeki önemi anlatılır. İbadetin kabul şartının Allah için olması gerektiği vurgulanır. Bu nedenle ibadetleri Allah'a has kılınmasının önemi ve gerekliiği anlatılır. Bu konuda Müminlerin niyet ve davranışlarına hassasiyet göstermeleri istenir. Konunun sonuna doğru genel bir değerlendirme yapılarak ve dua edilerek konu bitirilir.

3. Konunun Özet Sunumu

İbadet sözlükte, “boyun eğme, alçak gönüllülük, itaat, kulluk, tapma, tapınma” anlamlarına gelir. İslâmî literatürde ise ibadetin biri genel, diğeri özel olmak üzere iki anlamı vardır. Genel anlamda ibadet, mükellefin Allah'a karşı duyduğu saygı ve sevginin sonucu olarak O'nun rızasına uygun davranma çabasını ve bu şekilde yapılan iradî davranışları ifade eder. Böylece tamamen dinî olan görevlerden başka kişilerin Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için yaptığı her fiil de ibadet olarak nitelendirilir ve ödüllendirilir. Özel anlamda ibadet ise mükellefin yaratana karşı saygı ve boyun eğmesini simgeleyen, Allah ve resulü tarafından yapılması istenen belirli davranış biçimleridir. Fıkıh literatüründe ibadetin yaygın kullanımını da bu ikinci anlamdadır. İslâm'ın temel şartlarını teşkil eden namaz, oruç, zekât ve haccın yanında kurban kesme, itikâf, dua, Kur'an okuma, hayır ve infakta bulunma gibi davranışlar terim anlamıyla ibadetin en meşhur örneklerini oluşturur.

İbadetler, dinin özünü teşkil eden iman esaslarından sonra dinde ikinci önemli halkayı oluşturur. İbadetlerin yalnızca Allah'ın emrettiği, Resul-i Ekrem'in açıklayıp gösterdiği tarzda yapılması esastır. Kur'an'da ilke olarak ve mücmel bir ifadeyle emredilen ibadetler Hz. Peygamber tarafından ayrıntılı şekilde açıklanmış, uygulanmış ve onun öğrettiği tarzda ifa edilmeye başlanmıştır. Dinin ibadetlere ilişkin hükümlerinin taabbüdî bir nitelik taşıdığı, akıl yürütmeye ve kıyasa açık olmadığı şeklindeki ifadelerle anlatılmak istenen de budur. Bu anlayış sebebiyledir ki Kur'an'da emredilen ve Hz. Peygamber tarafından açıklanıp gösterilen şeklin dışındaki ibadet tarzları dinde bidat olarak nitelendirilir ve kınanır. Bu bağlamda bidat, “Resul-i Ekrem'in sünnetinde bulunmayan herhangi bir davranışın ibadet telakki edilmesi veya mevcut ibadet şekillerinde arttırma veya eksiltme yapılması” anlamına gelir.

¹ Bu vaaz projesi, Oltu Müftülüğü İlçe Vaizi Sevilyay Öztürk Altın tarafından hazırlanmıştır.

* Redaksiyon: Erzurum Müftülüğü İl İrşad Kurulu

İslâm inancına göre dinin kurucusu Allah'tır. İlk insan aynı zamanda peygamberdir. Allah cinleri ve insanları kendisine kulluk etmeleri için yaratmış,

﴿۵۶﴾ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât Suresi – 56) kendisine nasıl kulluk edileceğini de insanların arasından seçip gönderdiği peygamberler vasıtasıyla bildirmiştir. İslâm'da şirke götüren bütün yollar kapatılmış, Allah'tan başkası adına yemin, adak ve kurban yasaklanmıştır. Bu yönüyle ibadet hem insanın yaratana bağlılığını, O'na boyun eğişini hem de onun ilâhî irade dışında her türlü eğilim, baskı ve otorite karşısında özgürlüğünü simgeler.

Genel olarak ibadetler belli davranış biçimlerinden meydana gelir ve bir kısmı sembolik anlam ifade eden bu şekiller ibadetlerin âdeta kurucu unsurunu teşkil eder. Bununla birlikte ibadetin özünü kişinin niyeti ve onun gösterişten uzak olarak içten gelen bir istekle yapılması oluşturur. Yüce Rabbimiz;

﴿۵۷﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ ۗ

“Halbuki onlara, Allah'a kulluk etmeleri, Hanîfler olarak O'na yürekten inanıp boyun eğmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. Doğru din de işte budur.” (Beyyine Suresi – 5) buyurarak ibadetlerde şekil de vazgeçilmez olmakla beraber, ibadetin özü ve ruhu niyet ve ihlâstır, tevhid inancı ve kulluk bilinci olduğunu bizlere bildirmektedir.

Dinî terminolojide “ihlâs” denilen bu keyfiyet ibadetlerin kabulünde esastır. İbadetlerin ifası esnasında vücutla yapılan bazı hareket veya şekiller bir bakıma suyu muhafazaya yarayan kap veya özü çevreleyen ve koruyan kabuk gibidir. Kur'an'da dini yalnızca Allah'a has kılarak ibadet etmekle ilgili birçok âyet bulunduğu gibi Hz. Peygamber de hâlis niyet bulunmadan yapılan ibadetlerin içi boş davranışlardan ibaret olduğunu hatırlatmıştır. Amellerin niyete göre olduğunu bildiren Peygamber Efendimiz,

﴿۵۸﴾ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ

“Ameller niyete göredir.” (Müslim, İmâre, 155; Buhârî, Bedü'l'vahy, 1) buyurarak ibadetlerin ifasında şekil şartı sayılan kasıt ve bilincin değil içtenlik ve ihlâs anlamındaki niyetin önemini vurgular.

Yüce dinimiz İslam, tevhid dinidir. Tevhidin aslını, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan ibadet etmek, yapılan ibadetlerin ihlasla yapılması oluşturur. Bu nedenle rabbimiz, inançta ve amelde şirkten ve şirke götürecekt unsurlardan sakınılmasını emretmiştir. Çünkü şirk, ilahi kitabımız Kur'an'da rabbimiz katında çok büyük bir günah olarak açıklanmıştır. İbadetin gösteriş, çıkar, övünme yahut korku sebebiyle Allah rızası dışında başka niyetlerle yapılmaması ve Allah'tan başkasına yapılmamasını istenmiştir. İbadeti sadece Allah'a yapmak kul olmanın ve ibadetlerin geçerli olmasının en temel şartıdır.

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

• ﴿٩٩﴾ وَعَبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ

“Kesin olan şey (ölüm) gelinceye kadar rabbine kulluk et.” (Hicr Suresi – 98)

• ﴿٥٦﴾ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât Suresi – 58)

• ﴿٢﴾ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَوَةَ لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ

“Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu denemek için ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır.” (Mülk Suresi – 2)

• ﴿٢﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۗ

“Biz bu kitabı sana gerçeğin bilgisi olarak indirdik; öyleyse içten bir inanç ve bağlılık göstererek sadece Allah’a ibadet et.” (Zümer Suresi – 1)

• ﴿١١﴾ قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ۗ

“De ki: “Kuşkusuz bana, kendisine içten bir inanç ve bağlılık göstererek Allah’a ibadet etmem emredildi.” (Zümer Suresi – 11)

• ﴿١٤﴾ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ

“Haydi, inkârcıların hoşlarına gitmese de içten bir dindarlıkla yalnız Allah’a bağlanarak O’na dua edin.” (Mü’min Suresi – 14)

• ﴿٦٥﴾ هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۗ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

“O diridir, O’ndan başka tanrı yoktur. Şu halde içten bir dindarlık ve bağlılıkla O’na dua edin. Hamd, âlemlerin rabbi olan Allah’a mahsustur.” (Mü’min Suresi – 65)

• ﴿٥٥﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ

دِينُ الْقِيَمَةِ ۗ

“Halbuki onlara, Allah’a kulluk etmeleri, Hanîfler olarak O’na yürekten inanıp boyun eğmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. Doğru din de işte budur.” (Beyyine Suresi – 5)

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهَاجَرَتْهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَرَوَّجُهَا، فَهَاجَرَتْهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ.”

Ömer b. Hattâb'ın (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Ameller niyete göredir. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır. Kim Allah ve Resûlü için hicret ederse, hicreti Allah ve Resûlü ’nedir. Kim de erişeceği bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı hicret ederse, onun hicreti de hicretine sebep olan şeydir.” (M4927 Müslim, İmâre, 155; B1 Buhârî, Bedü'l'vahy)

- عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا وَابْتِغَى بِهِ وَجْهَهُ.”

Ebû Ümâme el-Bâhilî'nin naklettiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah, ancak samimiyetle sadece kendisi için ve rızası gözetilerek yapılan ameli kabul eder.” (Nesâî, Cihâd, 24)

- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) عَنِ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: “كُلُّ سَلَامَى عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلُّ يَوْمٍ يُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ يُحَامِلُهُ [عَلَيْهَا] أَوْ يَرْفَعُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ وَكُلُّ خَطْوَةٍ يَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَدَلُّ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ.”

Ebû Hüreyre'den (ra) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: “Vücuttaki bütün eklemler için her gün sadaka vermek gerekir. Bineğine binmek isteyen kişiye yardım etmek veya eşyasını bineğine yüklemek sadakadır. Güzel söz ve namaza giderken atılan her adım sadakadır. Yol göstermek sadakadır.” (B2891 Buhârî, Cihâd, 7)

- عَنْ مُعَاذٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) قَالَ كُنْتُ رِدْفَ النَّبِيِّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عُفَيْرٌ، فَقَالَ: “يَا مُعَاذُ، هَلْ تَدْرِي حَقَّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ.” قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: “فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَحَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا.” فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا أُبَشِّرُ بِهِ النَّاسَ قَالَ: “لَا تُبَشِّرُهُمْ فَيَتَكَبَّرُوا.”

Muâz (ra) anlatıyor: “Ufeyr adlı eşeğin üzerinde (yolculuk ederken) Hz. Peygamber'in (sav) terkisinde idim. Resûlullah, “Ey Muâz! Allah'ın kulları üzerindeki hakkımı ve kulların Allah üzerindeki hakkını bilir misin?” diye sordu. Ben, “Allah ve Resûlü daha iyi bilir.” dedim. Bunun üzerine Hz. Peygamber şöyle buyurdu: “Allah'ın kulları üzerindeki hakkı, Allah'a kulluk/ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır.”

Kulların Allah üzerindeki hakkı ise kendisine ortak koşmayan kimselere azap etmemesidir.” Ben, “Ey Allah’ın Resûlü! İnsanlara bunu müjdeleyeyim mi?” diye sorunca, Resul-i Ekrem, “Hayır müjdeleme, zira (bu müjdeye güvenip) gevşeyebilirler.” cevabını verdi. (Buhârî, Cihâd, 46)

• عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : “إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا زَالَ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّوَافِلِ حَتَّى أَحَبَبْتُهُ، كُنْتُ سَمِعُهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرُهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدُهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلُهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطَيْتَهُ، وَلَئِنْ اسْتَعَاذَنِي لِأُعِيدَنَّهُ”

Ebû Hüreyre’nin rivayet ettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Yüce Allah şöyle buyurur: "Kim benim bir velî kuluma (dostuma) düşmanlık ederse, ben de ona harp ilân ederim. Kulum, kendisine farz kıldığım şeylerden daha sevimli bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder, ta ki ben onu severim. (Sevince de) artık onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Benden isterse muhakkak ona (istediğini) veririm. Bana sığınırsa muhakkak onu korur ve kollarım.” (Buhârî, Rikâk, 38)

• عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) : إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُورِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ.”

Ebû Hüreyre’nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah sizin dış görünüşlerinize ve mallarınıza bakmaz, bilakis kalplerinize ve amellerinize bakar.” (Müslim, Birr, 34)

6. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

- ❖ DİA, “İbadet” İle İlişkili Maddeler
E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibadet/iliskili-maddeler>
- ❖ Hadislerle İslam, “İbadet: Kulluğun Geređi” – Cilt 2 Sayfa 23
E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=2&SAYFA=23>
- ❖ Hadislerle İslam, “Niyet ve Davranış: Ameller Niyetlere Göredir” – Cilt 3 Sayfa 21
E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=6&SAYFA=539>
- ❖ Hadislerle İslam, “İhlâs: Allah İçin Samimiyet” – Cilt 3 Sayfa 135
E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyanet.gov.tr/sayfa.php?CILT=3&SAYFA=135>
- ❖ Makale, Dr. Lamia Levent Abul “En Büyük İbadet Allah’ı Anmak”
E-Kaynak: <https://yayin.diyanet.gov.tr/Category/GetArticles?id=2112+&categoryId=57>

